

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

„СРЕДЊОВЕКОВНО ОБЛИКОТВОРНО НАСЛЕЂЕ У САВРЕМЕНОМ
СРПСКОМ ПЕСНИШТВУ”

Кандидаткиња: мср Марија Бјелица

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовao комисију 05.10.2020. Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>Др Светлана Томин, редован професор за ужу научну област Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности, Филозофски факултет у Новом Саду, председник комисије, изабрана у звање 28. 03. 2013,</p> <p>Др Никола Грдинић, изабран у звање редовног професора за ужу научну област Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности, Филозофски факултет у Новом Саду 2000. године (тренутно професор у пензији од октобра 2018)</p> <p>Др Марко Радуловић, научни сарадник, Институт за књижевност и уметност у Београду, изабран у звање 23. 12. 2015.</p> <p>Др Сања Париповић Крчмар, ванредни професор за ужу научну област Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности, Филозофски факултет у Новом Саду, ментор, изабрана у звање 15. 06. 2020.</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Марија, Јаблан, Бјелица (рођена Пргомелја)</p> <p>2. Датум рођења, општина, држава: 30.07.1988, Нови Пазар, Република Србија</p> <p>3. Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду; Српска књижевност и језик; Мастер професор српске књижевности и језика (србиста); Наслов завршног рада: „Рефлекси књижевних дела монахиње Јефимије у савременој српској књижевности” (2013)</p> <p>4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду (школска година 2014/2015), Језик и књижевност/ Модул-књижевност</p> <p>5. Назив факултета, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране:</p> <p>6. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:</p>

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

СРЕДЊОВЕКОВНО ОБЛИКОТВОРНО НАСЛЕЂЕ У САВРЕМЕНОМ СРПСКОМ ПЕСНИШТВУ

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна, поглавља, слика, шема, графикона и сл.

Докторска дисертација „Средњовековно обликотворно наслеђе у савременом српском песништву” има укупно 209 нумерисаних страница и садржи следећа поглавља: Кључна документацијска информација (2-6); Садржај (7-12); 1. Увод (13-14); I Појам песничких облика и методолошки оквир истраживања (**Error! Bookmark not defined.**); 1.1. Теоријске основе (претходна сазнања о сталним облицима) (**Error! Bookmark not defined.**-22); 1.2. Поетичке претпоставке савременог песништва (**Error! Bookmark not defined.**-26); 1.3. Стални облици српсковизантијског порекла (**Error! Bookmark not defined.**-28); 1.4. Грађа (**Error! Bookmark not defined.**); 1.4.1. Акатист (**Error! Bookmark not defined.**); 1.4.2. Икос (**Error! Bookmark not defined.**); 1.4.3. Канон (**Error! Bookmark not defined.**); 1.4.4. Кондак (**Error! Bookmark not defined.**); 1.4.5. Псалам (**Error! Bookmark not defined.**); 1.4.6. Светилан (**Error! Bookmark not defined.**); 1.4.7. Седалан (**Error! Bookmark not defined.**); 1.4.8. Служба (**Error! Bookmark not defined.**); 1.4.9. Стихира (**Error! Bookmark not defined.**); 1.4.10. Сферичан (**Error! Bookmark not defined.**); 1.4.11. Тропар (**Error! Bookmark not defined.**);

II Књижевно-историјски контекст; традиција и иновација (**Error! Bookmark not defined.**); 2.1. Песници осавремењених сталних облика и искази у експлицитној поетици (37); 2.1.1. Иван Негришорац (37); 2.1.2. Милорад Павић (38); 2.1.3. Иван В. Лалић (39); 2.1.4. Милосав Тешић (41); 2.1.5. Милован Данојлић (41); 2.1.6. Рајко Петров Ного (42); 2.1.7. Љубомир Симовић (43);

III Служба (45); 3.1. Милосав Тешић – „Мала служба” (47); 3.2. Милорад Павић – „Служба Рељи Крилатици” (51); 3.3. Компаративна анализа „Мале службе” и „Службе Рељи Крилатици” (56);

IV Акатист (58); 4.1. Иван Негришорац – Светилник (59); 4.2. „Акатисти Пресветој Богородици Тројеручици преписани руком недостојног исихасте (1-10)” (61); 4.3. Средњовековна поетика и цитатност у „Акатистима Пресветој Богородици Тројеручици (1-10)” (65);

V Канон (67); 5.1. Лалићева *Четири канона* (69); 5.1.1. Обнова канона (70); 5.1. Структура *Четири канона* (71); 5.1.3. Библијски подтекст канона (73); 5.2. Станиша Нешић – „Канон распећу Господњем” (80); 5.3. Милосав Тешић – „Пет канонских песама” (85); 5.4. Милорад Павић – „Девет канонских песама” (89); 5.5. Душан Белча – „Канон Светом Теодору Вршачком” (93); 5.6. Компаративна анализа канона (97);

VI Икос (99); 6.1. Иван Негришорац – „Икос Богородици исцељитељки, прошаптан на смртној постелји Јована Дамаскина л.г. 776. записан руком анонимног ученика” (100); 6.2. Милорад Павић – „Икос Хиландарски” (102); 6.3. Станиша Нешић – „Хиландарски икос Пресветој Богородици” (105); 6.4. Душан Белча – „Икос” (107); 6.5. Компаративна анализа икоса (109);

VII Кондак (111); 7.1. Милосав Тешић „Кондак са фигуром часно је бити ” (112); 7.2. Милорад Павић – Кондак (114); 7.3. Станиша Нешић – „Химна Христу васкрсломе” (116); 7.4. Станиша Нешић – „Кондак за пирг Светог Саве” (119); 7.5. Станиша Нешић – Кондак („Канон распећу Господњем”) (120); 7.6. Душан Белча – Кондак (121); 7.7.

Компаративна анализа кондака (122);
VIII Псалам (123); 8.1. Дејан Медаковић – „Седам псалама” (125); 8.2. Милован Данојлић – Урођенички псалми (128); 8.3. Милован Данојлић – „Псалам” (132); 8.4. Милосав Тешић – „Мала катизма” (Псалам Првог дана - Псалам Седмог дана) (134); 8.5. Слободан Костић – „Молба” (137); 8.6. Ранко РISOјевић – „Први псалам” (139); 8.7. Миленко Стојчић - I-XX („Родни листови, псалми и проклетства”) (141); 8.8. Компаративна анализа псалама (143);
IX Светилан (145); 9.1. Милосав Тешић – „Светилан у знаку светлости о Светом Ђорђу” (146); 9.2. Милорад Павић – „Светилан” (149); Душан Белча – „Светилан” (151); 9.4. Компаративна анализа светилних (152);
X Седалан (153); 10.1. Милорад Павић – „Седалан” (154); 10.2. Душан Белча – „Седалан” (155); 10.3. Компаративна анализа седалних (156);
XI Стихира (157); 11.1. Милорад Павић – „Стихире Оној Која Далеко Сеје” (158); 11.2. Милорад Павић – „Стихире” (160); 11.3. Милосав Тешић – „Стихира на Часно је бити” (161); 11.4. Душан Белча – „Стихире” (163); 11.5. Компаративна анализа стихири (164);
XII Сферичан (166); 12.1. Милосав Тешић – „Сферичан с уторком у кругу” (167);
XIII Тропар (169); 13.1. Милосав Тешић – Тропари из Седмице (170); 13.2. Тропари Рајка Петрова Нога (172); 13.3. Љубомир Симовић – „Прах и пепео” (177); 13.4. Милорад Павић – „Теотокион” (179); 13.5. Компаративна анализа тропара (181);
Закључак (182); Литература (191); Извори (191); Теоријска литература (192); Општа литература (193); Литература о средњем веку (195); Студије, зборници, критички и научни радови, интервјуи, поговори (198); Интервјуи (206); Електронски извори (207).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У поглављу под редним бројем 1 (УВОД) кандидаткиња је прегледно и систематично представила основне циљеве свог истраживања. Указано је на смену поетичких парадигми у савременом српском песништву средином педесетих година прошлога века и на окретање песника српсковизантијском наслеђу, отуда и сталним облицима наслеђеним из византијске традиције. Предочено је који се облици реактуализују, који их песници обнављају и објашњен начин на који се опходе према овим традицијом утемељеним облицима. Кандидаткињино уводно објашњење избора теме и примарне грађе, потврђује да је кандидаткиња промишљено одабрала иницијалну тачку за свеобухватну дијахронијску и синхронијску анализу недовољно проученог књижевнотеоријског феномена у историји српске књижевности 20. века.

У I поглављу (ПОЈАМ ПЕСНИЧКИХ ОБЛИКА И МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА) предочена су претходна сазнања о сталним облицима и детаљно анализирана постојећа литература о свим облицима који чине грађу овога рада, што даје целокупан увид у заступљеност појединих облика у литератури, као и у недостатак информација о понеком од њих. Оваквим прегледом који је кандидаткиња начинила увиђају се пропусти у научној мисли и доприноси њиховом употпуњавању. С обзиром да се облици из српсковизантијске традиције обнављају у савременом српском песништву, добро полазиште је и сагледавање њених поетичких претпоставки, које су иницирале ову обнову, пре самог кратког објашњење најважнијих сталних облика који чине грађу ове дисертације. Преглед грађе на овај начин конципиран пружа могућност увида у фреквентност појединих облика у том периоду и интересовања датог песника за поједине облике. Прво поглавље о средњовековном обликотворном наслеђу у савременом српском песништву анализирано је темељно и на научно релевантан начин, при чему није нарушена тематска хомогеност целокупног истраживачког подухвата.

У II поглављу (КЊИЖЕВНО-ИСТОРИЈСКИ КОНТЕКСТ; ТРАДИЦИЈА И ИНОВАЦИЈА) тумачи се однос лирике модерног сензибилитета која је у дослуху са традицијом, означено је да обнављање облика долази из поштовања традиције. Група песника која транспонује сталне облике у своје песништво била је изразито самосвесна и у великом мери је о таквим песничким поступцима и сведочила. Отуда је кандидаткињино настојање да њихове експлицитне исказе о употреби и осавремењавању облика тумачи оправдано и начињено темељно и на научно релевантан начин, при чему није нарушена тематска хомогеност целокупног истраживачког подухвата.

У поглављима од III до XIII анализирани су појединачни облици истим принципом: прво се теоријски објашњава значење, композициона структура облика, заступљеност, употреба и жанровска одређеност; потом се даје преглед облика код сваког аутора понаособ, темељно се анализира употреба облика у свим збиркама, чиме се уједно сагледава однос према нормираности облика и врши компарирање истоветног обликовног обрасца у различитим песмама или фазама песничког опуса; примењује семантички, метрички и стилистички методолошки приступ. Свако поглавље о засебном облику (III СЛУЖБА, IV АКАТИСТ, V КАНОН, VI ИКОС, VII КОНДАК, VIII ПСАЛАМ, IX СВЕТИЛАН, X СЕДАЛАН, XI СТИХИРА, XII СФЕРИЧАН, XIII ТРОПАР) завршава се компаративним сагледавањем начина и метода свих аутора који су тај облик реанимирали у свом песништву у односу на средњовековну традицију, чиме се креира и један специфичан регистар поетских поступака и указује на усклађеност имплицитне и експлицитне поетике песника. Завршни делови сваког од ових поглавља који засебно

анализирају облике, а који имају компаративно полазиште највећи су помак и допринос сагледавању целокупне слике поетике савременог песништва и нити која то песништво чврсто у дијахронијској перспективи повезује. Овај се компаративни аспект једино може постићи темељном анализом обимне грађе и прецизно дефинисаним предметом истраживања какво је српсковизантијско обликовно наслеђе. Опусима савремених српских песника посвећена је минуциозна аналитичко-интерпретативна пажња. Ова поглавља ојачавају тематску хомогеност целокупног истраживачког подухвата.

У последњем поглављу (ЗАКЉУЧАК) кандидаткиња је на луцидан и научно релевантан начин представила своје закључке, утемељене на свеобухватној синтези резултата истраживања средњовековног обликотворног наслеђа у савременом српском песништву. Ово завршно (закључно) поглавље уједно представља коначну потврду да је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. Прво навести најмање један рад објављен или прихваћен за објављивање у часопису са СЦИ листе односно са листе министарства надлежног за науку када су у питању друштвено-хуманистичке науке. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

I Списак радова који припадају проблематици докторске дисертације:

1. Марија Пргомелја, *Средњовековно књижевно наслеђе у поезији Ивана В. Лалића*, Зборник радова Филозофског факултета Универзитета у Приштини, број XLVI (1), 2016, стр. 123-132. М51(3)
2. Марија Пргомелја, *Српсковизантијски облици у Седмици Милосава Тешића*, Симпозион *Српска теологија данас*, Православни богословски факултет, Београд, мај 2015, стр. 77-84 М63(1)

II Списак радова који делимично припадају проблематици докторске дисертације:

1. Марија Пргомелја, *Призренски препис Душановог законика*, Савремена српска фолклористика V, Фолклорно наслеђе Срба са Косова и Метохије у словенском контексту, зборник радова, Удружење фолклориста Србије, Богословија Свети Кирило и Методије, Призрен-Велика Хоча-Нови Сад, октобар 2018, стр. 319-326. М33(1)
2. Марија Пргомелја, *Рефлекси књижевних дела монахиње Јефимије у савременој српској прози*, *Српска теологија данас*, Православни богословски факултет, Београд, 2014, стр. 252-263. М63(1)
3. Марија Пргомелја, *Косово као сакрални топос у српској књижевности*, Зборник *Културно наслеђе Косова и Метохије. Историјске тековине Србије на Косову и Метохији и изазови будућности*, Концеларија за Косово и Метохију, Универзитет у Приштини (са седиштем у Косовској Митровици), Београд-Косовска Митровица, 2013, стр. 123-143. М33(1)

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Резултати истраживања формулисани су у складу са чињеницом да је кандидаткиња сагледала више различитих научних области, од средњовековне књижевности, савремене српске књижевности, тачније савремене поезије, оперважујући ове две удаљене поетике књижевнотеоријском повезницом која се тиче поступка обликовања. Доследно спровођење повезаности ових области кроз читаву дисертацију омогућило је кандидаткињи да идентификује, проучи и стави у напоредни однос песничке поступке који расветљавају и питање односа према традицији. Основно поље истраживања дисертације (питање утврђених поетских форми) проширено је темељном анализом поетичких претпоставки како средњег века, савременог песништва, тако и засебним поетикама аутора који су оживљавали некадашње обликовање у модерној поезији сведочећи о неопходности споне модерног и традиционалног, као и о континуитету српске књижевности ревалоризацијом наслеђа. Увођењем компаративног приступа у проблемску структуру докторске дисертације дошло се до релевантних закључака: 1. да су песници који су користили сталне српсковизантијске облике врсни познаваоци српсковизантијских сталних облика, литургије и књижевне епохе; 2. да су сви стални облици који су проучавани у мањој или већој мери претрпели модификације, да је предзнање песницима омогућило разне поетичке експерименте, као што су стилизације датих облика, било да је у питању упрошћавање или усложњавање; 3. да смо добили јединствен корпус модерне поезије која је у истој равни са сталним облицима које користи као потку и да су ови песници створили нове облике настале на темељима сталних облика, а да су притом нове поетске творевине обогатили личним печатима, врло често усмеравајући пажњу на изражајне могућности језика; 4. да су проучавани песници успели да споје две поетике – средњовековну и модерну, профано и сакрално, свакодневно и литургијско, те да су на овај начин показали да је српсковизантијско обликотворно наслеђе у великој мери присутно у савременом српском песништву; захваљујући њима, успостављен је континуитет ове две епохе на још једној равни. Резултати истраживања, спроведеног у оквиру кандидаткињиног рада на теми *Средњовековно обликотворно наслеђе у савременом српском песништву*, недвосмислено заслужују да буду оцењени као успешна научна синтеза широког спектра књижевнотеоријских и књижевноисторијских тумачења српске обликовне књижевне грађе. **Закључци, односно резултати истраживања, представљају значајан допринос проучавању српске књижевности и научно су релевантни у мери која потпуно оправдава позитивну оцену докторске дисертације *Средњовековно обликотворно наслеђе у савременом српском песништву*.**

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

У докторској дисертацији под насловом *Средњовековно обликотворно наслеђе у савременом српском песништву* аргументовано су образложени резултати дијахронијског и синхронијског истраживања српске обликотворне традиције. Избор примарне и секундарне литературе, изведен је у складу са прелиминарним циљевима истраживачког подухвата. Као што су резултати кандидаткињиног рада то и потврдили, пажљива селекција релевантне истраживачке грађе представљала је добру полазну тачку за свеобухватну анализу недовољно проученог књижевнотеоријског и књижевноисторијског феномена. Упркос обимној грађи, која се тиче различитих области и различитих поетика (средњовековна књижевност, традицијом утврђени облици тога периода, савремено српско песништво и модерне поетике савремених аутора понаособ), резултати истраживања приказани су на логичан, јасан и прегледан начин. У детаљном завршном приказу и тумачењу резултата рада на одабраној теми, кандидат се определио за синтезу широког спектра књижевнотеоријских и књижевноисторијских тумачења српске обликотворне књижевне грађе, посебно из угла компаративног методолошког приступа који разоткрива поступке реактуализовања и ревалоризовања обликовног наслеђа. Ослањајући се на присутност великог броја облика из српсковизантијске традиције у савременом српском песништву, кандидаткиња је понудила увид у заокрет савремених песника према духовној поезији, присутан шездесетих година прошлог века и препознат у промени односа према књижевном, језичком и културном наслеђу српског народа, чиме је на задовољавајући начин оправдана и иницијална истраживачка теза о нужности новог читања нашег богатог књижевног обликовног наслеђа. Кандидаткиња је исказала висок степен истраживачке самосталности и херменеутичке иновативности у представљању резултата свог рада. **На основу свега претходно наведеног, закључујемо да начин приказа и тумачења резултата истраживања у дисертацији *Средњовековно обликотворно наслеђе у савременом српском песништву* заслужује позитивну оцену.**

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање:

1. Дисертација је написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме
2. Дисертација садржи све битне елементе
3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци

Докторска дисертација представља оригиналан и иновативан допринос науци због стварања хомогеног херменеутичког система, заснованог на међусобној преплетености две поетике – средњовековне и модерне, профаног и сакралног, као кључних смерница за ново читање српске обликотворне традиције. Коначни исходи кандидаткињине темељне анализе српсковизантијског обликовног наслеђа у савременом српском песништву могу бити велики допринос интегралном увиду у богату ризницу обликовних модела чиме би се, с једне стране, ниво версолешких истраживања побољшао, а и активирао, с обзиром да је у нашој науци све мање таквих истраживачких усмерења; док би с друге стране резултати истраживања могли расветлити повезницу међу културама и иницирати будуће оригиналне пројекте у чијој основи стоји тежња да се успоставе до тада непримећене везе и премости дисконтинуитет између епоха.

4. Дисертације нема недостатака.

X ПРЕДЛОГ:
На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:
Комисија предлаже да се докторска дисертација „Средњовековно обликотворно наслеђе у савременом српском песништву“ прихвати, а кандидаткињи мср Марији Бјелици одобри одбрана.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Проф. др Светлана Томин (председник комисије)

Проф. др Никола Грдинић (члан)

Др Марко Радуловић (члан)

Проф. др Сања Париповић Крчмар (ментор)

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.